

ной системы должны быть активированы. Общество, создающее высокую комплексность коммуникаций, приходит к поиску форм создания и выдерживания структурных ненадежностей. Именно в этом направлении должна развиваться правовая система, сохраняя свою иммунную характеристику.

Свграфова Є.П.

*Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ,
суддя, кандидат юридичних наук*

ПИТАННЯ АВТОРИТЕТУ ПРАВА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

1. Тема авторитету права чомусь не викликає такої зацікавленості серед учених-юристів, на відміну питань організації та діяльності державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Разом з тим у юридичній літературі чимало сказано про *панування* або *верховенство права* в суспільстві, сприйняття його як соціальної цінності, офіційного публічного регулятора суспільних відносин тощо. Отже, авторитет права наперед визначено оцінкою, наданою йому суспільством, фізичними і юридичними особами. У зв'язку з цим виникає питання щодо *якості правового життя* в сучасній Україні, де впровадження верховенства права є одним з основних завдань державних органів влади. Ідеться про *реальний стан права*, про ставлення до нього учасників суспільної і державної життєдіяльності, рівень його авторитету, яким він є в суспільстві насправді: *високим, середнім, низьким* і т.і.

Якщо до права в суспільстві існує повага, неухильне додержання і належне виконання його норм і принципів, то є підстави вважати про наявність в суспільстві високого рівня або близького до нього авторитету права. Інше щодо рівня авторитетності права в Україні на даний час зумовлено ставленням до нього різних соціальних груп, діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування. Так, в серед науковців, не тільки юристів, авторитет права є близьким до *майже високого* у порівнянні з рівнем державних службовців, чому в діяльності останніх сприяють поширені на цей час формалізм, корупція, бюрократизм тощо.

2. Авторитет права залежить від сприйняття його громадянами, юридичними і посадовими особами, владними органами. У даному контексті право розуміється по-різному, якщо для одних це – *законодавство*, то для інших – зовсім інше, передусім *автономне утворення*, має значний вплив на суспільне і державне життя. Але такий вплив права безпосередньо *супроводжений* державним механізмом, в тому числі органами примусу, тому і розуміння права як законодавства є давньою і поки що домінуючою традицією у вітчизняному правознавстві. Тому не випадково, що Конституція України відтворюючи дану правову традицію, за-

кріпила надзвичайно важливі вимоги, згідно з якими *«органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України»* (ч. 2 ст.19). У даному приписі все однозначно сформульовано і спрямовано на забезпечення дії верховенства права і підтвердження курсу розвитку України шляхом демократії і формування правової держави.

Державна влада, спираючись на певні науково-теоретичні висновки впевнена, що саме вона є *творцем права*, оскільки приймаючи закони, вона ніби надає (дарує) відповідні права і свободи фізичним і юридичним особам, гарантує їх захист від можливих порушень, визначає і впроваджує в суспільстві соціальну справедливість, рівність, гуманізм. У такому разі питання щодо *самостійності права* для неї не існує, але тоді й авторитет права в дійсності є таким, який має державна влада, оскільки іншого за такою логікою не може бути. Здебільшого авторитет державної влади в суспільстві сприймається як *авторитет сили*, організованої в потужний ієрархічний апарат, владарюючий адміністративним механізмом управління, безпеки, примусу, вирішення соціальних та інших конфліктів і т.і. При цьому існує *проблема відчуження* державної влади від суспільства, громадян, яку до цього часу так і не вдалось розв'язати. На відміну від влади, між правом і суспільством такого відчуження, на нашу думку, не існує за визначенням, оскільки праву притаманна *сила авторитету*, покладання громадянами, юридичними особами надій на нього, адже право для них є втіленням соціальної справедливості, рівності кожного перед законом і судом.

3. Право немає абсолютної залежності і підпорядкованості державній владі, і як справедливо наголошувалось в літературі, упорядкування суспільних відносин здійснюється *не стільки силою державної влади, як права, «найбільш потужного і яскравого носія» в суспільному житті* (Соціологія в Росії ХІХ–ХХ. Вып. 2. М., 1996, с. 381). Не важко помітити, що тут скоріше йдеться про *потенціальний авторитет права*, а не існуючий. Разом з тим підкреслював Б. Кістяковський, *«право повинно бути правом, а не якимось додатком до еко- номічної, політичної й інших сторонам суспільно-державного життя* (Кістяковский Б. Философия и социология права.(СПб., 1998, с. 382.). При цьому учений вважав, що відстоювати *самостійне значення права*, його авторитет, *принципову незалежність* від інших елементів суспільного життя більше всього покликана юридична наука (Там само, с. 382). У зв'язку з цим хотілося б звернути увагу на використання досить поширених у правознавстві термінів, як: «правовий нігілізм», «правовий безкрай», «тіньова юстиція», які виражають негативні соціальні явища, що існують за межами права і тому не мають нічого з ним спільного. Така термінологія призводить до ерозії правову свідомість і культуру суспільства, перешкоджає отриманню належної правової ін-

формації щодо стану чинного законодавство, інших юридичних рішень. Подібна «науковість» аж ніяк не сприяє підвищенню авторитету права, навпаки, підриває його.

Існування сьогодні інших, майже протилежних поглядів на місце і роль права в суспільстві, має відповідний вплив як на професійне і буденне його усвідомлення, так і на наукові уявлення. У цьому важливе значення має твердження К. Маркса про те, що право «ніколи не може бути вище, ніж економічний устрій і зумовлений ним культурний розвиток суспільства» (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 19, с. 19). Тому праву відводилась, як правило, місце надбудови над економічним базисом суспільства. Можливо, наведений висновок відображав економіко-правову ситуацію, яка склалася в економічно передових на той період державах. На даний час, коли економіка країн переходить *на абсолютно нові*, інноваційні та інформаційні технології, така роль права викликає справедливі сумніви у вчених. Так, аналізуючи доктрину марксизму щодо «базису і надбудови», проф. С. Алексєєв зазначає, що «в тому виді, в якому вони були канонізовані марксизмом-ленінізмом, потребують... в ґрунтовній критичній перевірці, в переосмисленні» (Алексєєв С. С. Право. Опыт комплексного исследования. М., с. 573). Сьогодні вже це непоодинокі позиція вченого, процес переосмислення догматичних положень відбувається по різних напрямках і галузям юридичної науки і без сумніву сприяє зростанню авторитету права в українському суспільстві.

Горобець К. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри теорії держави і права, кандидат юридичних наук*

ПРО РОЗУМІННЯ ІСТИНИ В СУЧАСНІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Істина – ключова цінність людського знання про оточуючий світ. При цьому вони є одними з найбільш суперечливих компонентів сучасної постнекласичної науки, яка, особливо на рівні суспільних наук, прагне відсторонитися від поняття істини, оскільки воно, з одного боку, суперечить принципу фалібілізму (якщо істина є абсолютним знанням, то її неможливо спростувати), а з іншого – демонструє свою умовність з точки зору плюралістичної парадигми (Честнов И. Л. Актуальные проблемы теории государства и права. Эпистемология права и государства. 2006, с. 35-37).

З точки зору юридичної практики поняття істини піддають критиці з тих позицій, що воно використовується при характеристиці системи правосуддя, коли закріплено, що суд встановлює істину в справі (ст. 7-3 Кримінально-процесуального кодексу України). І хоча в новому кримінально-процесуальному законодавстві вказівка на істину відсутня, питання про те, чи може суд встановити істину є більш ніж принциповим.